

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังคลองอุตะเถา โดยเริ่มจากการดำเนินการโครงการธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ทำให้เครือข่ายมีความแข็งแกร่งในการรวมตัวรวมกลุ่มกัน ในการปกป้องคลองอุตะเถา ส่งผลให้คลองอุตะเถาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เห็นได้จากการสำรวจเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้ รูปที่ 8

ศูนย์น้ำทะเลสาบสงขลา
www.SongkhlaLake.com

โครงการเครือข่ายเฝ้าระวังคลองอุตะเถา

เป้าหมาย

มีเครือข่ายอาสาสมัครเฝ้าระวังมลภาวะทางน้ำ ตลอดแนวคลองอุตะเถา ในโซนต้นน้ำ โชนกลางน้ำ และ โชนปลายน้ำ

การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา

ก่อนเริ่มก่อตั้งโครงการ

เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ ระหว่างโรงงานและชาวบ้านในพื้นที่คลองอุตะเถา

บริษัทเซฟลกิน คอร์ปอเรชั่น (ประเทศไทย) จำกัด ได้มีการดำเนินงานโครงการธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

จัดตั้งเครือข่ายธรรมชาติ

กลุ่มประชาชน

กลุ่มโรงงาน

กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงาน

กำหนดแผนงาน

จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวัง

จัดประชุมเครือข่าย

จัดอบรมและปลูกฝังจิตสำนึก

ดำเนินการตรวจคุณภาพน้ำประจำทุกเดือน

ติดตามทบทวนและประเมินผลโครงการ

กำหนดกิจกรรม

กิจกรรมปลูกจิตสำนึกคนรักคลอง

กิจกรรมเฝ้าระวังคลอง

กิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูคลอง

เริ่มต้นโครงการ

กระบวนการทำงาน

ประชุมกรรมการ ตกลงกฎกติกา ประจำทุก 1 เดือน

ประสานงานเครือข่ายต่อเนื่อง

กำหนดกิจกรรมพื้นที่และผลสัมฤทธิ์

ประเมินและติดตามผลกิจกรรม

ก่อนกิจกรรม

หลังทำกิจกรรม

กิจกรรมลงเรือสำรวจคลองอุตะเถา เครือข่ายโรงงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

- มีความคิดว่าโรงงานเป็นต้นเหตุในการปล่อยน้ำเสีย
- ไม่มีเชื่อมั่นในการฟื้นฟูน้ำเสีย

- พบแหล่งสาเหตุที่แท้จริงในการปล่อยน้ำเสีย
- เชื่อมมั่นในการจัดการและมีความสัมพันธ์

การดำเนินการ

เฝ้าระวังและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลุ่มน้ำคลองอุตะเถา

ฟื้นฟูปริมาณและพันธุ์น้ำในคลองอุตะเถา

พัฒนาและรักษาคลองอุตะเถา

ผลลัพธ์

มีชุดตัวแทนอาสาสมัครเป็นชุดเฝ้าระวังคลองอุตะเถา โดยไม่มีค่าตอบแทนทั้งสิ้น จำนวน 26 ชุด

มีกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมอาสาสมัครเป็นชุดเฝ้าระวังคลองอุตะเถา จำนวน 22 ชุด

การติดตามและประเมินผล

แห่งประสานงานหลังและการติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของแต่ละกิจกรรม นำเนิการศึกษาค้นคว้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลปริง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการวางแผนดำเนินกิจกรรม และ เก็บรวบรวมข้อมูล และนำเสนอ ใน www.tambonprik.go.th

รูป 8 แผนภาพสรุปบทเรียนในการขับเคลื่อนเครือข่ายเฝ้าระวังและการจัดการคุณภาพน้ำลุ่มน้ำคลองอุตะเถา

1.ความสำเร็จของการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังคลองอุตะเถา

เนื่องจากสภาพคลองอุตะเถา มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่แย่ลง และความผูกพันของชาวบ้านกับลุ่มน้ำมาตั้งแต่เกิด จิตสำนึกรักบ้านเกิด จึงอยากจะอนุรักษ์ รักษา ลุ่มน้ำคลองอุตะเถาให้เป็นแหล่งน้ำที่ใสสะอาด ไม่มีน้ำเสีย สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในลุ่มน้ำได้นานๆ และจากการที่โรงงานได้มีการปล่อยน้ำเสีย และมลพิษลงสู่และน้ำ ทำให้เกิดปัญหาน้ำเสีย มีสารเคมีปนเปื้อนในแหล่งน้ำ ทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำเกษตรของชาวบ้าน และปริมาณสัตว์น้ำก็มีปริมาณลดน้อยลง และจากสาเหตุดังกล่าวก็ทำชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำคลองอุตะเถากับทางโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ดังนั้นทางโรงงานเซฟสกิน เมตติคอลแอนด์ ไฮเอนทิฟิก (ประเทศไทย) จำกัด จึงได้มีการดำเนินโครงการธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือทั้งจาก ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล นักวิชาการ ภาคราชการที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบลุ่มน้ำคลองอุตะเถา เป็นการ จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงงานในการเฝ้าระวังมลภาวะทางน้ำตลอดแนวคลองอุตะเถา โดยโครงสร้างเครือข่ายได้มีการจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวังมาตั้งแต่ต้นน้ำสะเดา จนถึงปลายน้ำที่คูเต่า ซึ่งจะ เป็นแกนนำของแต่ละหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านก็จะมีสมาชิกเป็นกลุ่มคอยเฝ้าระวัง ซึ่งเป็นเสมือนยามที่คอยเป็นหู เป็นตาให้กับเครือข่าย เมื่อมีการทำกิจกรรม หรือมีการประชุมก็จะทำหน้าที่ประสานงานและประชาสัมพันธ์ให้ ชาวบ้านในพื้นที่รับรู้ข้อมูล กิจกรรมของทางเครือข่าย ได้แก่

- 1) การตรวจวัดคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา แล้วรายงานผลผ่านทางหน่วยงานท้องถิ่นทุกวันที่ 2 ของเดือน
- 2) การตรวจสอบโรงงานควบคุมโรงงานไม่ให้ปล่อยน้ำเสียซึ่งโรงงานที่ไม่มีการทำธรรมาภิบาล ก็จะมีการพูดคุยเจรจาให้ทำธรรมาภิบาล เพื่อให้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบหากทางโรงงานปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ
- 3) การเดินสำรวจแหล่งน้ำเพื่อหาสาเหตุของการเกิดปัญหาน้ำเสียในคลอง
- 4) การกำจัดวัชพืช และกำจัดขยะในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา
- 5) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการกัดเซาะตลิ่งในฤดูน้ำหลาก
- 6) ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในเขตอภัยทานเพื่อช่วยอนุรักษ์พันธุ์ปลาและเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำ
- 7) การเลี้ยงปลาในกระชังเพื่อเป็นตัวชี้วัดคุณภาพน้ำ
- 8) การทำฝายชะลอน้ำ นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน โรงงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการ และมีการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชน

2. การวิเคราะห์ปัจจัยร่วมแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเครือข่ายเฝ้าระวังคลองอุตะเถา ได้แก่ ความตั้งใจของชาวบ้าน การสนับสนุนของหน่วยงานท้องถิ่น โรงงานอุตสาหกรรม โดยการจัดอบรม ศึกษาดูงาน พร้อมทั้งการประชุมเสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการร่วมกันทั้ง ภาคประชาชน ภาครัฐ และโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งจัดกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น และสภาพลุ่มน้ำคลองอุตะเถาคลองอุตะเถาดีขึ้น รวมทั้งเกิดความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งประชาชนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้การดำเนินการเครือข่ายนี้ประสบความสำเร็จ จุดเด่นของความสำเร็จ คือ ความเข้มแข็งของหน่วยงานท้องถิ่นที่แสดงถึงศักยภาพของความเป็นผู้นำของเจ้าหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์หางบประมาณและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความสามัคคีและจิตสำนึกของประชาชนที่เข้าร่วมเครือข่ายด้วยความ

สมัครใจโดยที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ และความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้ามาช่วยเหลือให้ความร่วมมือและร่วมกันลดปัญหาน้ำเสีย

สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเฝ้าระวังคลองอุตะเถา โดยการให้ประชาชนในชุมชนโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐ เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มดำเนินการ 6 ขั้นตอน ได้แก่

1) ร่วมคิดค้นหาปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาคุณภาพน้ำที่เสื่อมลงในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา และช่วยกันคิดหากิจกรรมที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

2) ร่วมเป็นผู้นำและวางแผน โดยการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังขึ้นและมีการจัดประชุมเพื่อหาข้อตกลงกติกาในการปฏิบัติงานร่วมกัน

3) ร่วมลงทุน ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และจากโรงงานอุตสาหกรรม

4) ร่วมปฏิบัติ จะมีการสำรวจแหล่งน้ำเพื่อหาสาเหตุของการเกิดปัญหาน้ำเสีย ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆตามที่เครือข่ายได้ร่วมกันวางแผนขึ้นเพื่อช่วยกันพัฒนาให้ลุ่มน้ำคลองอุตะเถาดีขึ้น

5) ร่วมติดตามประเมินผล มีการติดตามประเมินผลโดยการตรวจวัดคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา แล้วส่งผลตรวจที่ได้ให้แก่ทางหน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลต่อไป จากนี้ยังมีการเลี้ยงปลาในกระชังในบริเวณโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพน้ำ และหากมีปัญหาน้ำเสียทางโรงงานอุตสาหกรรมก็พร้อมให้ประชาชนเข้าไปตรวจสอบถึงสาเหตุได้

6) ร่วมกันรับผลประโยชน์ หน่วยงานท้องถิ่นประหยัดงบประมาณ และประหยัดเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาคอนกรีตคุณภาพน้ำ ประชาชนที่อยู่บริเวณริมคลองสามารถหาปลาประกอบอาหารและจำหน่ายได้ และทางโรงงานอุตสาหกรรมได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในพื้นที่สามารถดำเนินกิจการได้โดยที่ไม่เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ และได้รับความไว้วางใจต่อผู้บริโภคสินค้าในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม